

Themareeks 21-22: Trajecten in het hoger onderwijs

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

TRAJECT 5

BACHELOR → CERTIFICATEN (7 + 8) → DIPLOMA OP 8

1 Inleiding

In deze notitie worden uitkomsten op een rijtje gezet van de vijfde bijeenkomst binnen de Thema-Reeks, waarin is gekeken naar een bijzonder, nieuw en dan ook lastig traject binnen 'het hoger onderwijs van de toekomst'. Het was een hele uitdaging om alles goed in beeld te krijgen, zonder al veel concrete ervaringen te hebben rond het aan elkaar koppelen van deze drie schakels:

- Eerst het afronden van een hbo-bachelor... om aan het werk te gaan...
- Vervolgens in een samenwerkingsverband met het bedrijf en de hogeschool bezien welke certificaten op de niveaus 7 en 8 passen bij de werkzaamheden in de jaren erna...
- Om dan uiteindelijk deze certificaten te gebruiken voor het behalen van een diploma voor een kwalificatie op niveau 8 van het NLQF.

Er zijn nu geen kwalificaties te vinden op niveau 8 van het NLQF, maar ook voor niveau 7 geldt dat deze nog schaars zijn, zeker als ze toegespitst worden op een specifiek deel van het werkveld. Maar goed, daar kunnen we dus met z'n allen in ons land aan gaan werken, vooral als het gaat om het 'levenlang ontwikkelen' en de rol die bekostigde hogescholen hierbij kunnen spelen.

Het hbo kan wel private scholing aanbieden in de vorm van certificaten, maar er is nog geen landelijke structuur voor in het leven geroepen – los van bijvoorbeeld FastSwitch. Mensen kunnen als cursist allerlei delen van formele opleidingen volgen, door die personen zelf bekostigd, maar daarbij moet door de hogeschool goed worden gekeken naar de constructie, om private aanbieders niet in de wielen te fietsen.

In het mbo is dat al een stuk transparanter aangepakt, met de zgn. 'derde leerweg', naast de routes BOL (voltijd, zeg maar) en BBL (duaal, werkend leren). Dat wil zeggen dat iemand kan kiezen uit alle onderdelen van een formele opleiding, om dan ook allerlei vakken niet te doen, bijvoorbeeld als deze niet relevant voor het werk zijn. Er wordt na het afronden van deze private route een mbo-verklaring afgegeven. Dat zou ook een aanpak in het hbo kunnen gaan worden. Maar dan zal er nog veel moeten worden overlegd, doorgesproken en afgewogen, om structureel bekostigde hogescholen met hun eenheden de private markt op te laten gaan voor dit traject.

2 Opzet van deze notitie

De volgende paragrafen treft u hieronder aan:

- Het traject in het kort beschreven
- Uitkomsten van de bijeenkomst
- Verdere uitwerking van het traject, mede op basis van de bijeenkomst

2.1 Traject in het kort

1. Iemand besluit na de Bachelor te hebben afgerond in het hbo te kiezen voor een baan, maar dan wel bij een werkgever die bereid is om ook in samenhang daarmee scholing te laten volgen. Dat betekent dat in de jaren erna certificaten worden behaald en dat daarbij die hogeschool is betrokken als het gaat om kwalificaties die relevant zijn voor de baan. Dat kunnen

scholingstrajecten zijn op de niveaus 7 en 8, passend bij wat er al in de Masters wordt aangeboden. Voor niveau 8 betekent het wel het wiel uitvinden want in het register van het NLQF zijn die kwalificaties nog niet te vinden. Ook de private aanbieders hebben zo'n aanbod nog niet gerealiseerd, om allerlei redenen.

2. De hogeschool houdt hierbij contacten met de afgestudeerden, in de vorm van een systeem voor 'alumni-tracking'. Dat betekent dat er een moment komt waarbij in samenspraak tussen de betrokkene en de hogeschool kan worden besloten dat de behaalde certificaten voldoende 'massa' hebben om te worden bezien op het kunnen omzetten in een programma op niveau 8. Het betekent dus dat er geen Masteropleiding wordt gevolgd, mede omdat het daarbij gaat om een bredere inbedding van de leeruitkomsten, met een eigen accreditatie van het programma. Er wordt gefocust op het doorgroeien naar niveau 8, in samenspraak met de bedrijfstak (of de branche of de beroepsvereniging), zodanig dat de hogeschool zich in een netwerk bevindt dat al is opgebouwd met de stages, afstudeeropdrachten en projecten in de Ad en de Bachelor.
3. Voor deze bedrijfstak wordt voor degenen die naar de hogere functie doorgroeien, een aantal programma's ontwikkeld, met daarin opgenomen de certificaten die al eerder op niveau 8 zijn behaald. Deze worden dus ook ingeschaald in het NLQF, aangeboden door de hogescholen en vormgegeven in samenspraak met de werkgeversorganisaties en andere stakeholders.

Eerder tijdens de ThemaReeks is al uitgebreid ingegaan op redenen die er zijn om aandacht te besteden aan een aantal interessante trajecten binnen het hoger onderwijs, en dan vooral gericht op de positie van het hbo. Diverse van die trajecten lijken op het eerste gezicht 'buiten de orde van het hoger onderwijs'. Maar er zijn evenwel meer dan genoeg signalen die erop wijzen dat het stelsel een vernieuwing behoeft.

Natuurlijk is dat nodig vanwege de invoering van de Ad en de veranderingen die nu al zichtbaar worden, maar zo zijn de invoering van het NLQF en het sterk groeiende aanbod aan niet-formele opleidingen en andere kwalificaties door bekostigde hogescholen evengoed aanleiding om te kijken naar wat er dan allemaal dient te veranderen.

Dat kan gaan om de inhoud en de vormgeving maar zeker om de kaders die er zijn voor de wet- en regelgeving. Maar in de eerste plaats moet worden gekeken naar de mogelijkheden die kunnen worden uitgebreid voor jongeren, werkenden en andere doelgroepen. Daarmee kunnen de instellingen ook verder gaan met het zoeken naar andere invalshoeken, met het differentiëren in de leerwegen en het flexibiliseren op allerlei niveaus.

2.2 Uitkomsten bijeenkomst

Puntsgewijs geven we de meest bruikbare uitkomsten van de bijeenkomst op 11 mei, om mee te nemen in de komende discussies, in het volgende studiejaar.

1. Niveau 8 is een onderwerp dat in de belangstelling staat van de Vereniging Hogescholen en ook op de komende studiedag van VH aan de orde komt. Maar het lijkt erop dat niet alle hogescholen staan te springen om ermee aan de slag te gaan. Eerst de masteropleidingen allemaal op orde brengen, is het devies.
2. Een van de uitgangspunten bij dit traject is dat de certificaten herkenbaar zijn d.w.z. dat ze of deel uitmaken van een formele Master (niveau 7) of aan het NLQF zijn gekoppeld (niveaus 7 en 8). Er zullen dus meer kwalificaties moeten komen dan nu het geval is. Dat kunnen best eenheden zijn van formele opleidingen die zijn aangepast, dus met meer maatwerk.
3. Het is denkbaar dat een bepaalde ervaring nodig is om deel te kunnen nemen aan deze vervolgopleidingen, dus aan de scholingstrajecten voor die certificaten. Ook EVC kan hierbij een rol spelen en dus een zekere functie hebben.
4. Op dit moment worden er geen opleidingen aangeboden op niveau 8, noch aan hogescholen, noch aan universiteiten, los van het feit dat de PhD (Doctor) formeel op 8 staat. Ook in het NLQF-register staan nog geen niet-formele kwalificaties op niveau 8. Er zijn wel descriptoren, maar er is geen vergelijkingsmateriaal om het verder goed uit te voeren, met een inschaling. Het PhD kent ook geen studiepunten. In andere landen is er echter nog wel eens een programma, met een bepaalde lengte. Er zal dus goed bezien moeten worden hoe zo'n programma op 8 in het hbo is neer te zetten.

5. De VH denkt aan het invoeren van het Professional Doctorate (PD) maar die naam hoorde tot voor kort bij de opleiding voor een Designer Certificate in het wetenschappelijk onderwijs – een 'master-na-master' bij TU's. Dat is een opleiding die op niveau 8 zou zijn te positioneren, maar dat is niet het geval, mede omdat de graad PD niet formeel wordt erkend. Dus de vraag is wat de VH dit verder wil gaan aanpakken.
6. Diverse hogescholen werken aan een breed palet aan master-opleidingen, met het professionele karakter als speerpunt. Hierbij is niveau 8 nog niet aan de orde.
7. Voor het begeleiden van studenten op niveau 8 zouden de lectoraten verder ontwikkeld kunnen worden. Nu gaat alle noodzaak echter uit naar de begeleiding op niveau 7. Het aanbieden van niveau 8 kan worden bevorderd door het streven van bedrijven om een aantrekkelijke werkgever te zijn. Afwachten dus.
8. Is samenwerking met universiteiten mogelijk? Dat is nu niet aan de orde. De hogescholen zoeken vooral samenwerking bij elkaar. Er is sprake in de komende jaren van een krimp als het gaat om het aantal nieuwe studenten. Dat betekent dat er stappen moeten worden gezet om de organisatie in stand te houden. Daar passen nieuwe initiatieven bij.
9. Sommige hogescholen proberen het particuliere onderwijs los neer te zetten van het bekostigd onderwijs. Andere hogescholen houden de lijn met de particuliere poot kort.
10. Bij de hogescholen is flexibilisering nog maar beperkt ontwikkeld. Het beeld is dat ook wanneer je niet voorop loopt, je altijd nog best later een aantrekkelijke positie kunt verwerven. En wanneer je niet al eerste de nek uitsteekt, loop je ook minder risico.
11. De prioriteit van het bedrijfsleven is goed opgeleid personeel. Wanneer de mensen niet te krijgen zijn in Nederland, dan zullen de medewerkers wellicht uit het buitenland worden gehaald, opgeleid en al.
12. Hogescholen zijn vooral ingedeeld op basis van de croho-sectoren. Dat betekent dat verbreding en verdieping leidt tot vergroting van de span of control en dat kan lastig zijn.
13. Nieuwe ontwikkelingen moeten een plek vinden in de organisatie. De vraag is hoe deze hiermee omgaat.
14. Er zal goed moeten worden gezien of er behoefte is aan een specificatie van het niveau per module en onderdeel van een opleiding. Diverse arbeidsmarktsectoren kennen hun eigen functiehuisen. Mogelijk is daarbij aan te haken.

3 Bachelor → Certificaten (7 en 8) → Diploma op 8: nog wat verder uitgewerkt

In de eerste paragraaf is het traject schematisch neergezet en uitgewerkt. Hieronder zetten we de schakels nog een keer achter elkaar, met allerlei bijbehorende beschouwingen

3.1 Bachelor en gaan werken

Veel van degenen die een hbo-bacheloropleiding afronden, hebben de verwachting daarmee een baan op niveau 6 te vinden. Uit de statistieken blijkt dat dit best een goede optie is, al zullen er ook afgestudeerden zijn die eerst op een wat lager niveau aan de slag moeten gaan – en misschien in de concurrentieslag dienen te gaan met bezitters van de graad Ad.

Daarnaast opteren ook hbo-bachelor-bezitters voor het gaan doen van een wetenschappelijke Master, welbewust en mogelijk ook al voorzien in een route die op voorhand was uitgezet (na het havo, het mbo dan wel na het hebben gevolgd van een Ad). Het vervolgen van de studieloopbaan met het doen van een hbo-master is nog niet massaal aan de orde, gezien de kaders waarbinnen die worden aangeboden. Maar de markt voor professionele master-opleidingen in combinatie met het werk ('executive') is een stuk groter. Tevens worden ze onbekostigd aangeboden en dat geeft in bepaalde opzichten meer vrijheid in de programmering en de aanpak.

We gaan voor dit traject uit van de groep met afgestudeerden die voor zichzelf het idee hebben dat een hoger niveau haalbaar is maar daarbij kiezen voor het zoeken en vinden van een baan.

3.2 Werken en behalen van certificaten

Het gaat bij het behandelen van dit soort trajecten om de betrokkenheid van de hogescholen bij de vormgeving ervan en de mogelijkheden om er onderdelen van te verzorgen. Er zijn heel veel afgestudeerden zijn die een baan zoeken en verder hun weg weten te vinden via de bij-, her- en opscholing. Er is voldoende aanbod, binnen bedrijven zelf en via ontzettend veel kleine organisaties die zich met bedrijfsopleidingen richten op specifieke delen van het werkveld. Ook de beroeps-

organisaties en -verenigingen, dus de netwerken voor degenen die een bepaald beroep uitoefenen, kennen hun eigen opleidingshuizen en daarbij behorende trainingen, cursussen en andere trajecten. Vaak worden daarvoor wel hogescholen (en hbo-docenten) ingehuurd, maar dat is een andere constellatie dan waarbij een hbo-instelling zelf het voortouw neemt.

Daarom kijken we binnen dit traject naar degenen die na de Bachelor bewust opteren voor het zoeken van een werkgever die de mogelijkheid biedt om op niveau 6 aan de slag te gaan en intern te worden bijgeschoold, maar dat vervolgens deze persoon de kans wordt geboden om trajecten te volgen die leiden tot een duidelijke waardering ervan in de vorm van een certificaat.

Maar we scherpen dit nog even aan door te stellen dat het gaat om alumni waarvan op voorhand duidelijk is dat zij een 'mooie loopbaan in het verschiet hebben'. Dat kan blijken tijdens de stage en de afstudeeropdracht of tijdens projecten die worden uitgevoerd. Er zijn bedrijven die deze eenheden van de opleiding gebruiken voor een vorm van selectie. Ze nemen juist die studenten in dienst en kunnen een overeenkomst afsluiten als het gaat om de vervolgscholing. De betreffende hogeschool heeft dus al contacten met deze bedrijven en kan op basis daarvan bezielen op welke wijze invulling valt te geven aan het verzorgen van de kwalificaties die leiden tot een certificaat, met een civiel effect.

Nu is het specifieke hierbij dat deze alumnus op een gegeven moment op basis van een contract met de werkgever gaat zoeken naar certificaten op de niveaus 7 en 8. Op niveau 7 zijn in het register van het NLQF al behoorlijk wat kwalificaties te vinden en het vermoeden bestaat dat het aanbod de komende tijd sterk zal gaan groeien – al wat het maar door de discussies over leeruitkomsten, aanbieden van semesters, flexstuderen met het betalen per bundel studiepunten en vooral ook met wat de 'micro-credentials' kunnen betekenen, en wat ze zijn.

Voor niveau 8 geldt dat er in het NLQF-register nog geen enkele kwalificatie voorkomt. Dat wordt kennelijk door aanbieders lastig gevonden, om de vergelijking met het promoveren bij de universiteiten te kunnen doorstaan. Maar er ligt juist een kans voor de hogescholen, want ze kunnen kijken naar hetgeen de Technische Universiteiten doen met alumni van bepaalde masteropleidingen die een traineeship volgen en daarmee al werkend en studierend een diploma op niveau 8 verwerven. Daarbinnen zitten allerlei leerlijnen met bijbehorende certificaten. Kortom, gewoon even als hbo over de schutting bij de wo-burens kijken. Dat er vervolgens werk aan de winkel is om er hbo-programma's van te maken en deze ingeschaald krijgen bij het NLQF, dat is helder. Maar het daarmee bezig zijn, kan een uitstekende impuls aan het hbo geven, ook als het gaat om de private activiteiten die binnen de wetgeving passen bij hetgeen de formele opdrachten van hogescholen zijn.

3.3 Van Bachelor naar niveau 8 – zonder Master tussentijds

Het volledige nieuwe en innovatieve aan dit traject is, om het stelsel even wat op te schudden, dat het einddoel van dit traject is het behalen van een diploma op niveau 8 van het NLQF. Voor alle duidelijkheid, het gaat dan niet om een wettelijk getuigschrift. We gebruiken in de wandelgangen hiervoor wel steeds het begrip 'diploma', net als er wordt gesproken over het 'diplomasupplement', maar het is formeel een 'getuigschrift'.¹

Het diploma is gekoppeld aan een programma – een kwalificatie – waarbij het gaat om een combinatie van leeruitkomsten, bestaande uit een bundeling van certificaten op 7 en 8, in een bepaalde samenhang. Dat geheel wordt aangevuld met zaken die ervoor zorgdragen dat er een koppeling kan worden nagestreefd aan niveau 8 van het NLQF. Daarbij dient te worden gedacht aan kortlopende projecten, een afsluitend onderzoek en een presentatie van een rapport.

Uiteraard is deze aanpak in te vullen per sector en delen daarvan, om een koppeling te maken aan het werkveld. Voor elk programma kan een van de hogescholen als eigenaar worden gezien, binnen een netwerk van instellingen die mede bij het programma betrokken zijn.

Het geheel kan worden ondergebracht in een 'Community hbo-8', om maar een naam te geven aan het geheel.

¹ We hebben het dus ook hier over de opleiding na de Master van een TU, met een traineeship. Dit leidt het verwerven van een 'ontwerperscertificaat' – een soort Master-na-Master. De Engelse vertaling die de TU's gebruiken in het diplomasupplement is 'Designers Diploma', want de status van een certificaat is in die wereld en in de internationale context te verwaarlozen...

Tijdens komende bijeenkomsten zal worden ingegaan op een aantal zaken die hiermee te maken hebben, om duidelijk te maken wat de relevantie is van het traject. Ook zal de vergelijking met hetgeen in het wetenschappelijk onderwijs wordt aangeboden, worden uitgediept. En uiteraard zullen we dan ook aangeven of er al dan niet een 'graad' aan kan worden gekoppeld, wetende dat dit alleen kan voor formele opleidingen. Maar daar zijn mogelijk mouwen aan te passen.

3.4 Bachelor – Master – niveau 8

Het zal duidelijk zijn dat een dergelijk diploma op niveau 8 ook kan worden ingebed in een leerlijn die loopt via de Bachelor en de (hbo-)Master. We denken dat dit pas een optie is als het traject dat we nu voor ogen hebben, een concrete positie heeft verworven. De ervaringen die dan zijn opgedaan met het aansluiten op het gebruik van certificaten in samenhang met een baan, kunnen vervolgens worden gebruikt.

Als dat op een gegeven moment zo is, zijn er dus twee routes naar het diploma op niveau 8. Dat is dan net zoiets zoals nu geldt voor de twee wegen die leiden naar een hbo-bachelor.

3.5 Privaat en bekostigd

Uit de beschrijving van het traject blijkt dat er voor de invulling van de schakels dient te worden gewerkt met private arrangementen. Tenminste, dat is het geval op basis van de huidige wet- en regelgeving. Het betekent dat voor bekostigde hogescholen dient te worden bezien op welke gronden deze instellingen vanuit die status kunnen bijdragen aan het geheel.

Tevens is de vraag of er twee soorten diploma's gaan komen, voor de bekostigde hogescholen met een vorm die daarbij past en voor de private aanbieders die vanuit hun eigen mogelijkheden tot het flexibiliseren van leerwegen kunnen bezien of een diploma op niveau 8 in de markt is te zetten. Dat zou ook in een privaat netwerk kunnen gebeuren.

3.6 Wet- en regelgeving - accreditatie

Het is duidelijk dat als dit traject in het stelsel een bruikbare vorm moet gaan aannemen, er wel iets dient te veranderen aan de kaders waarin de schakels zich bewegen. Het gaat vooral om de rol van de bekostigde hogescholen – en dan moeten ze dat ook wel willen. Het aandacht schenken aan dit traject kan daaraan bijdragen, denken we.

Maar mogelijk wil de overheid er ook iets mee gaan doen. Het gaat niet om de invloed van organisaties als de CDHO en de NVAO. Ook de Inspectie mag meekijken maar niets zeggen. Het is aan het onderwijsveld zelf. We gaan het zien.